

Mensen in de toekomst:
is er een basis voor intergenerationele rechtvaardigheid?

Joost Smits

Studentnummer 0726478

Datum: 17-06-2013

Politieke Wetenschappen

Begeleidend Docent: Marius de Geus

Inhoud

Inleiding.....	3
1. Is er een noodzaak voor een gedragsverandering van de mens?.....	5
2. Wat zijn de visies van John Rawls, Brian Barry en Derek Parfit op het gebied van intergenerationele rechtvaardigheid?.....	8
3. Welke theoretische bezwaren zijn er tegen de uitvoerbaarheid van intergenerationele rechtvaardigheid?	15
4. Welke praktische bezwaren zijn er tegen de uitvoerbaarheid van intergenerationele rechtvaardigheid?.....	19
Conclusie.....	22
Literatuur.....	25

Inleiding

In het volgende stuk zal worden geanalyseerd in welke mate intergenerationele rechtvaardigheid toepasbaar is in onze huidige maatschappij. Gedurende de laatste jaren is klimaatproblematiek en schaarste een steeds grotere rol gaan spelen in de internationale politiek en er zijn enkele sombere voorspellingen gedaan over de toekomst. De manier waarop wij voor de toekomst zorgen is echter niet een volledig deel van ons politiek systeem: vraagstukken over de verdeling van goederen en mogelijkheden spelen zich vooral af als een sociale discussie binnen de huidige wereld. Met toekomstige generaties is echter niet altijd rekening te houden.

Naar mate milieuproblematiek in de jaren '70 actueler werd, is ook de discussie over rechtvaardigheid veranderd. In plaats van een discussie over hoe rechten en bezit moesten worden verdeeld tussen huidige groepen mensen, kwamen door schaarste ook de belangen van toekomstige generatie een stuk prominenter in beeld. Verschillende auteurs beargumenteerden dat de rol van de mens ten opzichte van de aarde is veranderd: het consumptiepatroon en het aantal mensen op de aarde zorgden er inmiddels niet meer voor dat de mens en de aarde naast elkaar bestaan, maar dat de mens de aarde aan het consumeren is. Een situatie waarbij de mogelijkheden op welvaart en welzijn voor toekomstige generatie somberder is dan deze van huidige generaties dreigt dan ook werkelijkheid te worden.

Deze situatie, waarin de huidige mensheid de kansen en de mogelijkheden van toekomstige mensen beperkt, kan worden gezien als een vorm van onrecht. Om deze vorm van onrecht tegen te gaan, zijn er verschillende theorieën ontwikkeld hoe voor rechtvaardigheid tussen generaties te zorgen: intergenerationele rechtvaardigheid. Aangezien er nog geen universele theorie bestaat om een rechtvaardige situatie tussen generaties te creëren, heb ik ervoor gekozen om een overzicht te geven van de opvattingen die op dit moment het wetenschappelijk debat beheersen en te analyseren hoe deze in de hedendaagse wereld gebruikt kunnen worden. De onderzoeksvraag luidt als volgt:

In hoeverre bestaat er een morele plicht van de huidige generatie om te zorgen voor een gezonde leefomgeving voor toekomstige generaties, en hoe houdbaar zijn de praktische en theoretische bezwaren die in de literatuur worden geuit tegen intergenerationele rechtvaardigheid?

Eerst zal er gekeken moeten worden in hoeverre intergenerationele rechtvaardigheid daadwerkelijk in het gedrang dreigt te komen. Hiervoor zal dan ook een kort overzicht gegeven moeten worden op welke manieren het welzijn van de toekomstige generaties op aarde in het gedrang wordt gebracht. De eerst subvraag luidt dan ook: Is er een noodzaak voor gedragsverandering van de mens?

De tweede onderzoeksvraag kan het best worden beantwoord door drie andere subvragen. Er dient namelijk gekeken te worden naar enkele bestaande theorieën over intergenerationele rechtvaardigheid, de theoretische haalbaarheid moet bekeken worden en er kan een analyse gemaakt te worden over de praktische haalbaarheid van intergenerationele rechtvaardigheid. In de tweede subvraag dient dan ook een overzicht gegeven te worden van enkele al bestaande visies op het gebied van intergenerationele rechtvaardigheid.

Omdat er al vele theorieën zijn ontwikkeld, heb ik dan ook een selectie gemaakt van drie auteurs die een visie hebben gegeven over rechtvaardigheid tussen generaties. Als eerste wordt dan ook John Rawls behandeld, omdat deze een grote invloed heeft gehad op het politieke denken in de twintigste eeuw. De tweede te behandelen auteur is Brian Barry, omdat hij in zijn theorie voor intergenerationele rechtvaardigheid het behoud van het ecosysteem centraal zet en een zeer grote nadruk legt het milieugebruik van de geïndustrialiseerde wereld. De derde te onderzoeken auteur is Derek Parfit, vanwege de problematische opzet die hij geeft over de onzekerheid van toekomstige mensen. De tweede subvraag luidt dan ook: Wat zijn de visies van John Rawls, Brian Barry en Derek Parfit op het gebied van intergenerationele rechtvaardigheid?

In de twee volgende subvragen wordt vervolgens geanalyseerd welke bezwaren er te vinden zijn in de gevonden theorieën. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen theoretische bezwaren, die vooral gericht zijn op de argumentatie van de theorieën zelf, en praktische bezwaren, argumenten die ervoor kunnen zorgen dat mogelijke intergenerationele rechtvaardigheid niet goed in een maatschappij kan worden toegepast. De derde subvraag luidt dan ook: Welke theoretische bezwaren zijn er tegen de uitvoerbaarheid van intergenerationele rechtvaardigheid?

Als vierde subvraag is het nuttig om te onderzoeken of er nog praktische bezwaren zijn tegen het toepassen van intergenerationele rechtvaardigheid in het huidige wereldbeeld van de mens. Hierbij kan gedacht worden aan situaties en problemen die een praktische toepassing van intergenerationele rechtvaardigheid nog steeds dwarsbomen. De vierde subvraag luidt dan ook: Welke praktische bezwaren zijn er tegen de uitvoerbaarheid van intergenerationele rechtvaardigheid? Na de behandeling van deze vier subvragen zal vervolgens een conclusie worden getrokken op basis van de antwoorden van de vier subvragen.

Hoofdstuk 1: Is er een noodzaak voor een gedragsverandering van de mens?

Om een inzicht te krijgen voor de noodzaak voor intergenerationele rechtvaardigheid zal er eerst stil gestaan moeten worden bij de redenen tot gedragsverandering van de mens. Eerst zal er gekeken worden hoe de relatie tussen de mens en de aarde in de laatste eeuwen is veranderd. Vervolgens zal er gekeken worden naar verschillende redenen en argumenten waarom de belangen van toekomstige generaties mogelijk worden geschaad door de huidige wereldbevolking. Daarna zal de rol van technologie worden besproken welke beperkingen deze technologie kent.

De mensheid heeft zich in de afgelopen eeuwen op een grote schaal doorontwikkeld. Waar mensen eerst nog als jagers en verzamelaars leefden, ontwikkelden zij zich tot agrariërs om de steeds meer toegenomen bevolking te kunnen ondersteunen. Nadat in de zeventiende eeuw ontdekt werd dat verschillende energiebronnen konden worden gebruikt, ontstond er een nieuwe manier van leven. In plaats van afhankelijkheid van landbouwproducten, konden met de aanwezigheid van aardse energiebronnen, zoals olie, gas, turf en andere bronnen, veel hoeveelheid energie worden opgewekt met relatief weinig moeite.

Dit had tot gevolg dat de mens machines kon ontwikkelen en deze op grote schaal in gebruik kon gaan nemen: het proces van industrialisatie van de mens was tot stand gekomen (Jacobs, 2006: 382-289). Deze industriële revolutie heeft dan ook zijn verre gaande invloed gehad op het leven van de mens: er is steeds minder menselijke arbeid nodig voor de productie van een product, waardoor de mens in steeds grotere mate goederen op basis van massaproductie kan maken. Dit betekent dat mensen steeds meer producten kunnen maken en daarmee steeds meer behoeften kunnen vervullen. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting dat ieder mens een auto, een groot huis, een grotere televisie en een aantal vliegvakanties per jaar wil hebben. Naast de primaire behoeften om gezond in leven te blijven, zijn er daarnaast ook voldoende andere behoeften bijgekomen die voldaan kunnen worden (Jacobs, 2006: 572).

Zoals eerder vastgesteld is de mens enkele eeuwen geleden begonnen met het gebruik van aardse reserves, beter bekend als fossiele brandstoffen. Een eerste probleem is dat de mens deze reserves langzaam aan het uitputten is. De aanwas van deze bronnen kan immers duizenden jaren duren, terwijl het opstoken ervan al in enkele decennia mogelijk is. Dit heeft ook het gevolg dat de mens van hernieuwbare energiebronnen uit de natuur in enkele eeuwen voor 85% is overgegaan op fossiele brandstoffen. Tevens nam het energiegebruik van deze fossiele brandstoffen tussen 1860 en 1990 met een factor 70 toe: de mens is steeds afhankelijker geworden van natuurlijke reserves in plaats van hernieuwbare energie afkomstig uit het natuurlijke ecosysteem (Ponting, 1992: 318-320). Er kan vertrouwen gesteld worden in de technologische vooruitgang van de mens. Indien schaarste

ontstaat, heeft de mens altijd wel vervangende methoden gevonden om zijn levensstijl in stand te houden. Het nadeel voor toekomstige generaties van de mensheid is echter dat deze methoden nog niet geperfectioneerd zijn: een overgang op schone energie zal rond deze tijd nog steeds leiden tot een fors welvaartsverlies (Menanteau, 2003). Het verbruik van fossiele reserves kan op deze manier leiden tot een groot verlies voor toekomstige generaties zijn, zolang er niet veel onderzoek wordt verricht.

Een ander probleem voor toekomstige generaties kan dreigende klimaatsverandering zijn. Het opstoken van de natuurlijke bronnen, zoals kolen, olie en gas, heeft een grote toename van afvalstoffen op aarde tot gevolg. Met het begin van de industriële revolutie begon ook de toename van enkele broeikasgassen zoals koolstofdioxide (CO₂). De gevolgen van deze toename van gassen zijn nog steeds een onderdeel van een felle wetenschappelijke discussie: er is nog steeds sprake van veel onzekerheid als het gaat om het maken van voorspellingen.

Het International Panel on Climate Change (IPCC) heeft verscheidene scenario's opgesteld waarin de gevolgen van een hoog CO₂ gehalte in de atmosfeer worden uitgelegd. Conservatieve scenario's geven de suggestie van een temperatuurstijging van rond de 2 graden Celsius, terwijl meer negatieve scenario's tot wel 6 graden temperatuurstijging voorspellen (IPCC, 2001). Deze stijgingen hebben grote invloed op bijvoorbeeld de ontwikkeling van woestijnen en het verlies van bruikbare landbouwgrond voor mensen, een stijging van zeespiegels, het ontstaan van onbewoonbare zones of grote verliezen van biodiversiteit. Hoewel er sprake is van uiteenlopende prognoses, is er duidelijk het besef dat het leefmilieu van de mens in de komende decennia blijvend gaat veranderen (Jacobs, 2006: 26-30).

Een ander probleem dat in verband staat met het verbruik van het milieu door de mens is toenemende vervuiling. Doordat industrie en machinale productie steeds meer zijn toegenomen, dreigen natuurlijke afbraaksystemen overbelast te raken. In het eerdere voorbeeld van de CO₂ uitstoot kan dit worden gezien als een tekort aan oceanische opname van CO₂. Maar ook het steeds hogere verbruik van drinkwater, terwijl de aarde slechts een beperkte hoeveelheid hiervan kan leveren, laat zien dat natuurlijke opwekking van goederen slechts beperkt is. Het steeds grotere beslag op het milieu van de mens, onder andere gemeten door de ecologische voetafdruk, kan ervoor zorgen dat vervuiling zal leiden tot een lagere levenskwaliteit voor toekomstige generaties. Natuurlijke verwerkingssystemen, beter bekend als sinks, worden door de mens te veel gebruikt, met vervuiling en schaarste als gevolg (Jacobs, 2006: 129-130). De welvaart van toekomstige mensen kan op deze manier afnemen in de nabije toekomst

Een volgend probleem dat door de huidige generatie op toekomstige generaties wordt afgeschoven is steeds verder groeiende consumptie. Zoals eerder gesteld is door de opkomst van verschillende machines de industriële productie van goederen sterk vergroot. Dit heeft tot gevolg dat met menselijke arbeid steeds meer producten in dezelfde tijdsperiode gemaakt konden worden. Deze mogelijkheden hebben geleid tot overproductie door de mens: vanwege het menselijk systeem van geld en kapitalisme is blijvende groei nodig. Het vervullen van behoeften zorgt voor het ontstaan van nieuwe behoeften. De hedendaagse mens wil steeds vaker op vakantie, een grotere televisie en een nieuwere auto. Dit patroon zorgt er voor dat de eerder genoemde dreiging tot uitputting van natuurlijke bronnen steeds dichterbij komt. De menselijke vraag naar de verzadiging van nieuwe behoeften zorgt voor een systematische versterking van de eerder genoemde uitputtings- en vervuilingseffecten (Jacobs, 2006: 572).

Tegen het grimmige beeld wat hierboven is geschetst van de relatie tussen mens en milieu, valt in te brengen dat de mens ook steeds meer technologische middelen ontwikkelt om de aarde te beschermen. Verschillende maatregelen, zoals het verbod op het gebruik van CFK gassen, hebben er toe geleid dat enkele zeer milieuvervuilende handelingen van de mens zijn tegengegaan. Daarbij komt ook nog dat de mens bestaande vervuilende handelingen steeds meer optimaliseert. Zo gebruiken benzinemotoren van auto's tegenwoordig steeds minder brandstof voor eenzelfde reisafstand. Maar als er naar deze maatregelen en ontwikkelingen gekeken wordt, valt te concluderen dat dergelijke maatregelen niet voldoende zijn om het welzijn van toekomstige generaties te waarborgen: de mate van vervuiling en uitputting neemt immers nog steeds toe (Ekeli, 2004: 421).

De conclusie luidt dan ook dat er weldegelijk redenen zijn om intergenerationele theorieën toe te passen op het huidige politieke systeem van de mens. Het ingezette proces van industrialisatie en de daarbij behorende technologische ontwikkelingen ten gevolge van het gebruik van natuurlijke energiebronnen, heeft er toe geleid dat uitputting van natuurlijke bronnen en systemen dreigt. Dit betekent een mogelijk welvaarts- en welzijnsverlies voor toekomstige generaties. In combinatie met de steeds verder groeiende wereldbevolking zorgt dit ervoor dat er steeds meer beslag op schaarse middelen wordt gelegd. Technologische ontwikkelingen kunnen nieuwe bronnen ontdekken en bestaande processen steeds verder optimaliseren, maar zij zijn voorlopig nog niet voldoende om de zware last op het milieu te verlichten. Een manier om de belangen van toekomstige generaties te behartigen, kan dan als een groot belang gezien worden. Om een hoog welvaartsniveau te behouden voor toekomstige generaties, valt dan ook te stellen dat er een reële basis is om het menselijk gedrag te veranderen.

Hoofdstuk 2: Wat zijn de visies van John Rawls, Brian Barry en Derek Parfit op het gebied van intergenerationele rechtvaardigheid?

Nu de noodzaak voor intergenerationele theorieën vastgesteld is, kan er gekeken worden naar enkele visies die bestaan op het terrein van intergenerationele rechtvaardigheid. Er zijn vele theorieën op welke manier de mens kansen, mogelijkheden en goederen kan verdelen tussen huidige personen en toekomstige generaties. Eerst zal er worden gekeken naar de visie van John Rawls, zoals hij die heeft beschreven in zijn *A Theory of Justice* (1971). Vervolgens zullen de opvattingen van Brian Barry over intergenerationele rechtvaardigheid en duurzaamheid worden geanalyseerd. Tenslotte zullen de opvattingen van Derek Parfit over intergenerationele rechtvaardigheid worden bekeken.

2.1 Intergenerationele rechtvaardigheid volgens Rawls

Een veelgelezen werk op het gebied van rechtvaardigheid is *A theory of justice* van John Rawls. In dit werk wordt met een gedachte-experiment verhelderd wat de meest rechtvaardige wereld is als het ging om de verdeling van welvaart. In dit experiment, bekend als de *veil of ignorance*, wordt gesteld dat voor een objectieve verdeling van welvaart in een samenleving gekeken moet worden zonder dat bekend is hoe de natuurlijke gaven zijn verdeeld: deze zullen immers voor een groot deel bepalen welke hoeveelheid welvaart mensen kunnen creëren (Rawls, 1971: 136-142). In het gedachte-experiment wordt gevraagd aan individuen welke sociale verdeling in een samenleving nodig is, om tot een rechtvaardige verdeling te komen. Uit angst zullen rationele personen tegen het nemen van risico zijn: zij zullen kiezen voor een systeem waarbij de van natuur minst bedeelden er het best vanaf komen (Rawls, 1971: 152-154).

Uit deze opvatting vloeien twee principes voort: het gelijkheidsprincipe en het verschilprincipe. Het gelijkheidsprincipe stelt dat ieder persoon dezelfde basisrechten moet hebben om te leven: er is een recht op leven, recht op gelijke behandeling en het recht op eigendom, waardoor eigen bepaalde prestaties tot zekerheid kunnen leiden (Rawls, 1971: 16). Daarnaast is er ook het verschilprincipe, het *difference principle*, waarin personen accepteren dat er verschillen zijn in welvaart binnen een maatschappij. Verschillen in welvaart kunnen immers een gevolg zijn van de verdeling van natuurlijke gaven, zoals lengte, sterkte of intelligentie, óf door inzet en eigen verantwoordelijkheid. Een systeem waarin er geen verschillen in welvaart zijn, zal de eigen verantwoordelijkheid en inzet wegnemen, waardoor een samenleving slechter af is (Rawls, 1971: 19). Op basis van deze twee principes en het besef dat de van natuur minst bedeelden er het best vanaf moeten komen ontstaat er een vorm van sociale herverdeling binnen een maatschappij. De verschillen in welvaart tussen rijkere en armere mensen, zijn er om de totale welvaart van de armere groepen te vermeerderen. In feite betekent dit

dat de totale welvaart tot een maximum moet worden gebracht en dat de totale levenskwaliteit eerlijk wordt verdeeld en wordt gemaximaliseerd.

De Factor tijd

Met deze korte uitleg van de theorie van Rawls komt men aan bij de factor tijd. Indien het gedachte-experiment van Rawls wordt toegepast, zal een ieder er immers voor kiezen dat tijd zo min mogelijk een rol speelt bij de verdeling van welvaart. Dit kan pas gebeuren als daar de juiste instituties voor bereikt zijn. Hier wordt het *just savings* principe toegepast: iedere generatie profiteert van de mogelijkheden die een vorige generatie achterlaat voor een volgende generatie (Rawls, 1974: 284-290).

“Each generation must not only preserve the gains of culture and civilization, and maintain intact those institutions that have been established, but it must also put aside in each period of time a suitable amount of real capital accumulation. This saving may take various forms from net investment in machinery and other means of production to investment in learning and education.”

John Rawls, *A Theory of justice*, 1971, p 285

Dit proces begint bij de eerste generatie, die de eerste basiskennis overbrengt van vader op zoon en moeder op dochter. Deze groep mensen brengt vervolgens weer kennis over aan andere generaties, waardoor iedere generatie basiskennis en nieuwe kennis doorgeeft aan toekomstige generaties. Onder deze *savings*, de mogelijkheden voor toekomstige generaties, valt onder andere ook het nalaten van het gebruiken van middelen, zodat anderen in de toekomst deze wél kunnen gebruiken (Rawls, 2001: 160). Dit kan tot oneerlijke gevolgen leiden, omdat een samenleving zich technisch gezien ook kan ontwikkelen. Toekomstige generaties zullen meer middelen en kennis ter beschikking krijgen dan eerdere generaties, totdat uiteindelijk de juiste instituties gevonden worden om de meest rechtvaardige verdeling van welvaart in een samenleving te vinden. Deze vorm van kennis en opbouw van mogelijkheden is echter nodig om van een begin van een samenleving te komen tot een ontwikkelde samenleving met volwaardige instituties, de *just institutions*. In deze samenleving wordt rechtvaardigheid zowel binnen generaties als tussen generaties optimaal verdeeld (Rawls, 1999: 34).

Samengevat kan worden gesteld dat ook bij Rawls de notie aanwezig is dat er een basis moet zijn voor intergenerationele rechtvaardigheid. Iedere generatie, met uitzondering van de eerste, erft een bepaalde hoeveelheid kennis en mogelijkheden van eerdere generaties. Met het toevoegen van eigen verbeteringen en uitvindingen kan een generatie de welvaart van toekomstige generaties

verbeteren, waardoor de twee principes van rechtvaardigheid kunnen worden verdedigd. Totdat de perfecte constante instituties gevormd zijn, zullen *de just savings* nodig zijn.

2.2 Intergenerationele rechtvaardigheid volgens Brian Barry

De tweede te behandelen theorie op het gebied van intergenerationele rechtvaardigheid is die van Brian Barry. Barry stelt dat duurzaamheid misschien wel de belangrijkste voorwaarde is voor intergenerationele rechtvaardigheid en noodzakelijk is om rechtvaardigheid binnen en tussen generaties in stand te houden. De welvaart van de mens is immers in grote mate afhankelijk van de mogelijkheden die de mens krijgt van de natuur. De mens kan in dit opzicht worden gezien als een 'hoeder der aarde:' de mens verzorgt zijn leefomgeving en krijgt hiervoor als beloning de vruchten uit de bewerking van de aarde. De goederen en middelen die nodig zijn om behoeften te bevredigen worden door de aarde geleverd. Om een eerlijk stelsel te vormen waarbinnen dit systeem blijvend kan worden gehanteerd, zullen de bepaalde principes van fundamentele rechtvaardigheid moeten worden gerespecteerd. Want hoewel toekomstige generaties de huidige mens niet kunnen beïnvloeden, is dat wederzijds wel het geval (Barry, 1977: 270).

Deze vorm van fundamentele rechtvaardigheid bestaat volgens Barry uit vier dimensies. De eerste stelt dat elke mens dezelfde civiele rechten heeft ten opzichte van anderen. Er zijn echter uitzonderingen mogelijk:

“Exceptions can be justified only if they would receive the well-informed assent of those who would be allocated diminished rights compared with others. “

Brian Barry, *Sustainability and intergenerational Justice* , 2003, p 97

Een tweede voorwaarde voor intergenerationele rechtvaardigheid is de acceptatie dat er verschillen in welvaart kunnen zijn door individuele keuzes van mensen. Het feit dat ieder mens gelijke rechten en gelijke kansen heeft maar verschillende keuzes maakt, zal leiden tot verschillen in welvaart. Deze vorm van verantwoordelijkheid voor het eigen gedrag, is een cruciale voorwaarde voor rechtvaardigheid (Barry, 1999: 97).

De derde voorwaarde voor rechtvaardigheid geldt dat belangrijke vitale behoeften worden bevredigd voor iedereen, en dat de bevrediging van andere, niet vitale behoeften hieronder niet mag leiden). Dit betekent dat voor een rechtvaardige samenleving de noodzaak bestaat om basisbehoeften als een prioriteit te zien: aanvullende behoeften van een groep kunnen worden genegeerd als de vitale behoeften van andere groepen hierdoor worden bevredigd (Barry, 1999: 97-98. De vierde

voorwaarde voor intergenerationele rechtvaardigheid is de acceptatie dat verandering van een systeem mogelijk is als alle betrokken partijen hiervan profiteren:

“A secondary principle of justice is that, if everyone stands ex ante to gain from a departure from a state of affairs produced by the implementation of the above three principles, it is compatible with justice to make the change. (However, it is not unjust not to.)”

Brian Barry, *Sustainability and intergenerational Justice*, 2003, p 98

Deze vier voorwaarden voor rechtvaardigheid hebben een uitwerking op het vraagstuk van de intergenerationele rechtvaardigheid. Zo kan bij de eerste voorwaarde van gelijke rechten gesteld worden dat een eventuele druk op het milieu de mogelijkheid voor gelijke rechten binnen toekomstige generaties onder druk zal zetten (Barry, 1999: 98). In een samenleving waar minder te verdelen valt, is er immers meer kans op conflict. De tweede dimensie is dat het accepteren van verantwoordelijkheid voor het handelen, kan worden doorgetrokken naar toekomstige generaties: men is niet verantwoordelijk voor de toestand van de aarde waarin deze men aantreft, maar kan wel verantwoordelijk worden gehouden voor hoe men de aarde voor toekomstige generaties achterlaat. Het behouden van de aarde valt nadrukkelijk samen met deze dimensie, als ook het bepalen van de grootte van de bevolking, waarop later zal worden teruggekomen (Barry, 1999: 98).

De derde dimensie die stelt dat het volbrengen van vitale belangen het belangrijkste is in een maatschappij, moet ook leiden tot beter beter behoud van de aarde: de claims die toekomstige mensen hebben op vitale behoeftes, zoals drinkwater, voedsel of een schoon milieu, wegen namelijk op tegen de niet-vitale behoeftes van huidige generaties (Barry, 1999: 99)

De noodzaak van duurzaamheid

Hoe dient deze duurzame wereld er uit te gaan zien? Volgens Barry moet ieder mens dezelfde mogelijkheden en kansen krijgen als de vorige generatie om in zijn basisbehoeftes te voldoen. Een dergelijk systeem is alleen vol te houden indien de aarde aan een volgende generatie wordt gegeven in eenzelfde toestand als zij deze heeft gekregen van de vorige generatie (Barry, 1999: 101).

“The core concept of sustainability is, I suggest, that there is some X whose value should be maintained, in as far as it lies within our power to do so, into the indefinite future.”

Brian Barry, *Sustainability and intergenerational Justice*, 2003, p 101

Hierdoor kunnen verschillende afwegingen worden gemaakt en kan worden gezien in hoeverre de hedendaagse mens het beslag op de natuur kan en wil beperken. Er kan gedacht worden aan het beperken van uitstoot en een beperking op het gebruik natuurlijke reserves. Deze reserves dienen

immers voor ieder mens beschikbaar te zijn en dat zorgt ervoor dat deze reserves weer moeten worden aangemaakt door de natuur zelf. Maar Barry stelt dat in plaats van een beperking van de menselijke uitstoot er nog een andere optie is voor de mensheid: de grootte van de bevolking kan worden aangepast (Barry, 1999: 104).

Met deze kennis in het achterhoofd kan een afweging worden gemaakt: kan een verkleining van de populatie de negatieve effecten van de uitputting van natuurlijke bronnen beperken? Omdat ook toekomstige generaties gelijke mogelijkheden dienen te hebben om levensgeluk na te streven, kan ervoor gekozen worden om de populatie te verkleinen. Op deze manier kan de milieudruk van de mens kleiner worden, terwijl de negatieve totale vervuiling van de mens wordt tegengegaan (Barry, 1999: 107).

Daarbij komt een andere observatie die Barry in zijn werk maakt: de mens dreigt op dit moment al een vorm van uitputting van de aarde te creëren. Verschillende natuurlijke bronnen dreigen al op te raken in de nabije toekomst en sommige levensomstandigheden, zoals het ecologische leefomgeving, dreigen voor toekomstige generaties minder te worden. Naast een beter behoud van het milieu kan er geconcludeerd worden dat er een andere plicht is voor de huidige generatie: de complete wereldbevolking dient alsnog voor een groot deel te worden beperkt (Barry, 1999: 108-109). Dit kan volgens Barry op enkele wijzen gedaan worden, waardoor rechtvaardigheid gehandhaafd blijft. Zo dient het hebben van kinderen, die immers de volgende generaties zullen vormen, een economische last te worden voor huidige generaties. Het verplichten van scholing en het verbieden van arbeid door kinderen zullen er op deze manier voor zorgen dat het hebben van kinderen duurder wordt: het gevolg zal zijn dat het aantal kinderen afneemt (Barry, 1999: 109-110). Ook het stimuleren van het werken van vrouwen kan ervoor zorgen dat de toekomstige bevolking kleiner wordt. Het hebben van waardevolle kansen en ervaringen buiten het eigen huis, zal er hierdoor voor kunnen zorgen dat het minder aantrekkelijk wordt om kinderen te nemen (Barry, 1999: 110).

De visie van Brian Barry legt dus de nadruk op het belang van intergenerationele theorieën op het ecologisch verbruik van de mens ten opzichte van de aarde. Hij sluit dan ook af met de notie dat het inperken van de populatie en het terugdringen van ecologisch verbruik door rijkere landen voor de komende decennia de het discussiepunt zal zijn in de politieke filosofie (Barry, 1999: 116-117)

2.3 Intergenerationele rechtvaardigheid volgens Derek Parfit

Derek Parfit heeft een heel andere visie op het gebied van intergenerationele rechtvaardigheid ontwikkeld. Om deze visie te analyseren moet er eerst aandacht worden besteed aan het door hem

genoemde non-identity problem, om vervolgens te bezien naar hoe wij toekomstige mensen kunnen beïnvloeden.

Het non-identity probleem stelt dat ieder persoon door specifieke omstandigheden tot stand komt. Indien twee ouders twee maanden later een kind ter wereld brengen, is dit anders van genetische samenstelling en zullen ook de omstandigheden onder waar het kind zich verder ontwikkelt verschillend zijn. Dit betekent dat de meest kleine veranderingen en keuzes grote invloed hebben op toekomstige mensen. Zij kunnen immers ook niet geboren worden en in plaats van hen kunnen andere personen wél geboren worden. Met deze kennis in het achterhoofd kan worden gesteld dat kleine beslissingen in de loop der decennia en eeuwen bijzonder grote verschillen kunnen creëren, waardoor de wereldwijde populatie op een verregaande manier beïnvloed wordt (Parfit, 1974: 355-356).

Voor mogelijke intergenerationele rechtvaardigheid heeft dit grote gevolgen. Aangezien toekomstige individuen anders zullen zijn door het menselijk handelen, kan de situatie zich voordoen dat het menselijk handelen van nu geen negatieve gevolgen creeërt voor de mensen in de toekomst. Deze hebben hun bestaan te danken aan de handelingen verricht in het verleden. Een mogelijk slechte keuze, zoals het door Parfit genoemde voorbeeld van het niet aborteren van een zwangerschap bij een tiener, kan een persoon voortbrengen die in zijn eigen ogen toch een goed leven heeft. Ook personen die voortkomen van minder goede keuzes of omstandigheden kunnen goede levens leiden (Parfit, 1974: 356-364). Dit betekent dat er geen morele waarde aan dergelijke acties kan worden toegekend. De conclusie dat het leven van een persoon die net iets minder goed af is, maar waarvan het leven toch de moeite waard is in feite niet correct is, kan niet worden getrokken omdat deze personen verschillen. Dit betekent dat de huidige generatie geen verantwoordelijkheid heeft ten opzichte van de toekomstige generatie (Parfit, 1984: 365).

“I people knew the facts, they would not regret that we acted as we did. If they were glad to live...They might waive their rights. “

Derek Parfit, *Reasons and Persons*, 1984, p 365

Met dit probleem in het achterhoofd kan men volgens Parfit wel invloed uitoefenen op de leefomstandigheden van mensen in de verre toekomst. Zo kunnen de mensen die in de huidige wereld leven op verschillende manieren invloed uitoefenen op de samenstelling en het geluk van toekomstige mensen, zeker wanneer er wordt gekeken naar het geluk van een bevolking. Parfit stelt immers dat de aarde een beperkte planeet is die slechts een gelimiteerde groep mensen kan voorzien in behoeften. De keuze voor een grote of een kleine bevolking kan op deze manier van

grote invloed zijn op het totale levensgeluk van de mensheid. Er kan een inschatting gemaakt worden hoeveel mensen er op aarde kunnen leven voordat alle middelen op zijn om te leven. Om een verdeling te maken hoeveel middelen ieder individu in het leven krijgt ten einde een goed leven te leiden, zal er gekeken moeten worden hoe groot de totale bevolking op aarde moet zijn (Parfit, 1974: 382-384).

Er kan vervolgens bepaald worden hoe een dergelijk systeem er uit moet gaan zien. Parfit stelt dat deze afweging op dit moment niet te maken valt. Als er wordt uitgegaan van een wereld waar een klein aantal mensen, bijvoorbeeld 100, leeft en zeer rijk en gelukkig is, valt dit te zien als een gelukkige situatie. Maar als de bevolking verder toeneemt, kan de totale hoeveelheid geluk, gemeten over de totale populatie, toenemen, terwijl het geluk per persoon door de nieuwe verdeling juist afneemt. Volgens Parfit valt daarom geen goede afweging te maken. Dit voorbeeld kan worden doorgetrokken tot in het oneindige: een reusachtige populatie van tientallen miljarden kan een totale hoeveelheid geluk hebben die groter is dan de eerder beschreven situatie van een populatie van 100. Het kan dan wel zo zijn dat elk persoon als individu in dit voorbeeld buitengewoon weinig goederen en mogelijkheden heeft om tot een goed leven te komen (Parfit, 1974: 441).

Deze afweging kan volgens Parfit op dit moment op basis van de huidige kennis niet worden gemaakt en kunnen vervuilende en verspillende maatregelen nog niet worden veroordeeld.

“Since I failed to find the principle to which we should appeal, I cannot find the objection to our choice of such policies. I believe that, though so far I have failed, I or others could find the principle we need. But until this happens, (8) is a disturbing conclusion.”

Derek Parfit, *Reasons and Persons*, 1984, p 451

Parfit onderschrijft de notie dat een bevolkingsbeperking een oplossing kan zijn om het welzijn van toekomstige mensen te verbeteren, maar kan geen goede oordeel geven vanuit de huidige morele opvattingen binnen de filosofie. Hoewel Parfit dit probleem in zijn latere werken alsnog probeert te behandelen, blijken er volgens hem nog geen oplossingen te zijn voor de problemen die het non-identity problem en de bevolkingsoverweging veroorzaken (Parfit, 1984: 451). Geconcludeerd kan dan ook worden dat pas wanneer deze theoretische problemen worden opgelost, er een geschikte intergenerationele theorie over rechtvaardigheid mogelijk is.

Hoofdstuk 3: Welke theoretische bezwaren zijn er tegen de uitvoerbaarheid van intergenerationele rechtvaardigheid?

De drie beschreven theorieën hebben verschillende haken en ogen als het gaat om de bruikbaarheid van intergenerationele rechtvaardigheid. Bij deze subvraag zal worden onderzocht theoretische bezwaren er zijn waarom intergenerationele rechtvaardigheid niet toepasbaar is. Eerst zal er gekeken worden naar kritiek op de verschillende punten van de drie zojuist beschreven theorieën van Rawls, Barry en Parfit. Vervolgens zal er aandacht worden gegeven aan enkele algemene theoretische problemen met intergenerationele rechtvaardigheid.

Rawls geeft al in zijn eigen werk aan dat het gebruik van zijn gedachte-experiment niet goed te gebruiken viel voor rechtvaardigheid tussen generaties. Verschillen in welvaart tussen generaties kunnen namelijk niet gecompenseerd worden.

“There is no way for later generations to improve the situation of the least fortunate first generation. The principle is inapplicable and it would seem to imply, if anything, that there be no saving at all.”

John Rawls, *A Theory of Justice*, 1971, p 291

De lagere welvaart van oudere generaties is niet te compenseren door hogere welvaart van nieuwere generaties. Hierdoor kan gesteld worden dat het gedachte-experiment van Rawls niet bruikbaar is als tijd wordt meegenomen: generaties verder in de toekomst kunnen immers meer profijt halen uit de opgedane ervaring en kennis van de eerdere generaties. De principes van rechtvaardigheid in de visie van Rawls lijken dan ook niet bruikbaar op het intergenerationele vraagstuk (Dierksmeier, 2006:74).

Daar komt nog bij dat er in het geval van Rawls relatief weinig rekening wordt gehouden met effecten van schaarste en overbevolking. In de theorie van Rawls wordt gesteld dat eerdere generaties op basis van het *just savings* principe langzamerhand een betere toekomst opbouwen voor nieuwere generaties, waardoor uiteindelijk de juiste instituties ontstaan om rechtvaardigheid tussen individuen optimaal te waarborgen. Rawls stelt ook dat het aantal mensen in zijn theorie over het algemeen constant blijft en dat er in een **gemeenschap een besef moet zijn voor een minimaal welzijnsniveau in de toekomst (Rawls, 1999: 140). Een scenario waarin grondstoffen op een zeker moment uitgeput raken wordt echter niet gegeven, aangezien Rawls ervan uit gaat dat instituties en staten, voltooid of niet, grondstoffenverbruik voor toekomstige generaties goed zullen inschatten (Rawls, 1999: 38).**

Er worden wel argumenten gegeven dat private bezittingen zullen leiden tot een beter beheer van deze bezittingen, maar op de lange termijn van eeuwen zal dat uitputting nog steeds dreigen. Ook zorgt de continue aanwas van nieuwe personen mogelijkwijs voor een groter beslag op de wereld. Overbevolking is een aspect dat niet door Rawls zelf wordt meegenomen (Rawls, 1999: 107). De *just savings* kunnen in de ogen van Rawls kunnen in dit opzicht onrealistisch groot worden: indien een de volgende generatie op aarde drie keer zo groot is, kan dit leiden tot grote problemen als er bepaald moet worden wat deze *just savings* zijn aangezien er heel veel mogelijkheden voor toekomstige generaties bewaard moeten blijven.

Daarnaast is er ook kritiek mogelijk op de manier hoe Rawls hoe intergenerationele rechtvaardigheid vormt. Rawls stelt een systeem van *just savings* en *just institutions* voor, die het aardse ecosysteem uiteindelijk stabiel dienen te houden (Rawls, 1999: 106). Er kan echter gesteld worden dat dit slechts bescherming biedt aan milieuproblematiek binnen een land zelf. Indien er sprake is van milieuproblemen die op internationaal niveau kan er onenigheid tussen landen zijn hoe de *just savings* en *just institutions* bepaald moeten worden.

Kritieken op Barry

Een voor de handliggende kritiek op de theorie van Barry is dat de preferenties van toekomstige mensen niet zeker zijn. Technologische vooruitgang kan immers preferenties van mensen in de toekomst veranderen. Indien het ecologisch systeem in stand gehouden moet worden, kunnen deze behoeften en ontwikkelingen voor toekomstige generaties wellicht niet worden gerealiseerd. De vraag of het leveren van gelijke kansen aan toekomstige generaties niet ten koste gaat van de technologische erfenis die men krijgt, is dan ook een vraag die te stellen valt bij de theorie van Barry.

Zoals eerder Rawls stelde, bouwt de mens op diverse manier kennis en mogelijkheden voor, die toekomstige generaties kunnen gebruiken (Rawls, 1971: 285). Er kan op deze manier gesteld worden dat wellicht het inleveren van een deel van aardse grondstoffen of ecologische omgeving de toekomstige generaties baat kan brengen.

Kritieken op Parfit

Kritisch commentaar op de visie van Parfit is dat hij niet uitgaat van hernieuwbare bronnen in het aardse systeem. Een ecosysteem als de aarde kan mogelijkwijs een kleinere populatie in de oneindigheid voorzien zonder uitgeput te raken. De sombere visie van Parfit stelt echter niet dat de mens door het middel van investeringen in verloop van de tijd mogelijk maakt om een grotere bevolking op de planeet te herbergen. Daarnaast geeft Parfit ook nog de nodige kritiek op zijn eigen bevindingen.

Zo stelt hij dat het vormen van intergenerationele rechtvaardigheid wel mogelijk is, mits er oplossing wordt gevonden voor de twee problemen die hij schetst (het non-identity probleem en de afweging de grootte van de populatie). Zolang dit echter niet gebeurt, zijn de bevindingen van Parfit slechts bruikbaar als een morele richtlijn: er is een besef dat er rekening gehouden moet worden met toekomstige generaties, maar hoe dit dient te gebeuren is nog niet duidelijk (Parfit, 1984: 451-452).

Ook staat niet vast dat genoemde scenario's waarbij de mensheid in een rap tempo alle grondstoffen (resources) opmaakt om voor een korte tijd in weelde te kunnen leven, voor de hand liggend zijn. Vanwege de verschillen in leeftijd binnen een samenleving, in combinatie met de notie dat ouders voor de belangen van kinderen en kleinkinderen zullen opkomen, kunnen ervoor zorgen dat het geschetste scenario van *rapid risky depletion*, waarbij alle grondstoffen versneld worden verbruikt, vermeden kan worden. Het beschermen van het lot van individuen in de toekomst op de middellange termijn kan voor tegenstand tegen de riskante strategie van snel en massaal verbruik leiden.

Ook het *non-identity* probleem kent een mogelijke oplossing, hoewel deze wel omstrede is. Er zijn mogelijkheden om buiten het toekomstige individu om te denken. Zo stelt Avner De-Shalit voor om mogelijke toekomstige personen te vervangen door een toekomstige samenleving. Waar het bestaan van een toekomstig individu niet in zijn geheel zeker is, kan men er immers wel vanuit gaan dat de mensheid in de nabije toekomst verder leeft. De individuen van de toekomst zijn in dat opzicht nog niet zeker, maar dat er in de toekomst een samenleving is, kan wel als zeker beschouwd worden (1995:75).

In een situatie waarin individuele rechten niet worden geaccepteerd, kan derhalve nog wel geaccepteerd worden dat er rechten zijn voor een toekomstige samenleving. Het gevolg hiervan is wel dat er een andere versie van rechtvaardigheid gebruikt moet worden: als er overgegaan wordt op een communautaire (gemeenschappelijke) visie over rechtvaardigheid tussen generaties, dienen wel alle verschillende gemeenschappen eenzelfde visie op het gebied van rechtvaardigheid te hebben. Indien deze er niet is, doet zich er het verschijnsel voor dat elke gemeenschap een andere visie van rechtvaardigheid heeft, waardoor maatregelen voor het behoud van belangen van de generaties van de toekomst verschillend en ineffectief zullen blijven (Barry, 1999:99).

Algemene kritieken

Naast de meer specifieke kritiek op de ideeën van Rawls, Barry en Parfit zijn er ook nog meer algemene theoretische kritieken op het gebruik van intergenerationele theorieën in ons huidige politieke systeem. Zo wordt er door sommigen gesteld dat er geen rekening kan worden gehouden met de rechten van toekomstige mensen. Dit heeft te maken met de uitvoerbaarheid: rechten

kunnen niet aan mensen worden vergeven die er simpelweg niet zijn (Beckerman, 2006: 54). Er kan wel een beroep worden gedaan op de morele zin van de huidige generatie, maar het goed kunnen verwerken van intergenerationale rechtvaardigheid in een rechtssysteem is onuitvoerbaar vanwege de onzekerheid over de hoeveelheid potentiële mensen waar rekening mee moet worden gehouden (Beckerman, 2006: 68).

Bovendien is er het probleem met eensociaal contract: de mensen van nu kunnen immers de daden van eerdere generaties niet goed beoordelen en belonen, waardoor er de situatie kan ontstaan dat er een generatie ontstaat die de belangen van toekomstige generaties minder goed beschermt. Dit leidt tot een situatie waarin het denken met betrekking tot een volgende generatie aan prioriteit kan verliezen, zonder dat hier acties tegenover gesteld kunnen worden. Dit kan er toe leiden dat intergenerationale rechtvaardigheid niet in stand gehouden wordt, aangezien het ontbreken van reciprociteit ervoor zorgt dat er geen afspraken gemaakt kunnen worden (Laslett, 1992: 46).

Ook valt er te stellen dat voor een wereldwijde implementatie van intergenerationale rechtvaardigheid, er een wereldwijde acceptatie moet komen van de noodzaak tot milieubehoud. Volgens Hiskes kan dit echter alleen tot uiting komen als milieurechten voor toekomstige generaties als de plicht voor het behouden van natuurlijke mogelijkheden voor toekomstige generaties worden gezien als een mensenrecht (Hiskes, 2009: 144). Alleen op deze manier kan er rekening gehouden worden met rechten van toekomstige mensen die er nu nog niet zijn. Het probleem is echter dat de visies op het gebeid van mensenrechten nog steeds verschillend zijn. Sommigen zien deze rechten op individuele basis, terwijl anderen het welzijn van samenlevingen of groepen als het hoogste doel zien (Hiskes, 2009: 148).

Daarnaast is er ook het probleem dat de acceptatie van een morele plicht om zorg te dragen voor toekomstige generaties enkel te accepteren valt indien men zich tot groep rekent. Mensen zijn namelijk meer geneigd om zorg te dragen voor toekomstige generaties indien zij zich tot een groep rekenen (Hiskes, 2009: 149). Volgens Hiskes is op dit moment enkel een identiteit met een een groep binnen de samenleving hier bruikbaar hier: een band met een eigen volk. Sommige individuen hebben echter een minder sterke nationalistische band met een samenleving, waardoor niet voor ieder lid in een samenleving de morele plicht zal onderkennen. Het probleem is echter dat deze groepen zich vooral afzetten tegen andere groepen, waardoor het ontstaan van een geaccepteerde morele plicht minder realistisch is (Hiskes, 2009: 149-150).

Hoofdstuk 4: Welke praktische bezwaren zijn er tegen de uitvoerbaarheid van intergenerationele rechtvaardigheid?

Naast de eerder geanalyseerde theoretische bezwaren zijn er nog enkele praktische bezwaren waarom het lastig is om theorieën van intergenerationele rechtvaardigheid toe te passen. Er zal worden gekeken naar de praktische problemen die mogelijke oplossingen voor het verdelingsvraagstuk tussen generaties in de weg staan. Eerst zal er worden ingegaan op welvaartsverschillen nu en de internationale politieke wil om te veranderen. Vervolgens wordt er aandacht besteed aan het onderwerp bevolkingsgroei en daarna zal er gekeken worden naar diverse problemen met democratische staatsvormen. Dit hoofdstuk zal worden afgesloten met een bespreking van de onzekerheid die er bestaat op het gebied van technologie en een kleine conclusie.

Een eerste probleem waarom intergenerationele rechtvaardigheid niet toepasbaar is in de huidige wereld, is een gebrek aan wereldwijde rechtvaardigheid in de verdeling van de welvaart van nu. Ook in de huidige wereld kunnen sommige mensen nog steeds niet aan basisbehoeften voldoen, zeker als er naar de grote verschillen in welvaart tussen landen wordt gekeken. In de praktijk zal dit betekenen dat men niet aan armere landen kan vragen om minder duurzame maatregelen om de economie te stimuleren te verbieden. Rijkere landen hebben immers economische groei kunnen creëren door deze minder duurzame processen, zoals industrialisatie en het gebruik van natuurlijke grondstoffen, terwijl armere landen dit nog niet hebben gedaan. Het grote welvaartverschil tussen landen in de huidige wereld is dan ook deels gebaseerd op de toepassingen van niet duurzame groei. Armere landen zullen in dit opzicht minder geneigd zijn te luisteren naar rijkere landen: de kans op gelijke welvaart wordt voor hen immers op grote schaal ingeperkt. Vanuit rijkere geïndustrialiseerde landen valt te vragen of het stellen van dergelijke eisen realistisch is, aangezien welvaart tussen landen nog steeds niet eerlijk verdeeld wordt. Hulpprogramma's zijn vaak niet succesvol of niet genoeg aanwezig, of toegang tot de macht om zelf te industrialiseren is nog te beperkt (Ovasaka, 2003: 175, 187).

Daarnaast zorgen welvaartsverschillen vaak voor een verergering van het probleem: uit verschillende studies en demografische tendensen valt immers te stellen dat wereldwijde bevolkingsgroei vaker voorkomt in de armere gebieden van de wereld. Geboortecijfers zijn vooral in Afrika, het armste continent, het hoogst. Geïndustrialiseerde rijkere landen kennen in het algemeen een lagere bevolkingsgroei of zelfs bevolkingskrimp, zelfs als migratiecijfers worden meegenomen in het verhaal (Cohen, 2003: 1172-1173). Op basis van de hogere geboortecijfers in armere landen valt dan ook te zien dat het populatieprobleem steeds groter wordt: een verdere groei van de wereldbevolking zal er toe leiden dat er steeds minder leefruimte en goederen per persoon aanwezig zullen zijn.

Overbevolking zal vanwege deze reden dan ook leiden tot een situatie waarin het streven naar intergenerationale rechtvaardigheid nog lastiger wordt. De eerder beschreven manier van Brian Barry om overbevolking tegen te gaan zal op deze manier niet toepasbaar zijn: dichtbevolkte armere landen worden steeds meer dichtbevolkt, waardoor de voorwaarden voor lagere bevolkingscijfers en duurzame rechtvaardigheid niet gehaald kunnen worden.

Een andere reden waarom het toepassen van intergenerationale rechtvaardigheid in de huidige wereld niet ideaal kan zijn, is het uitblijven van een internationale wereldorde. Natuurlijk zijn er op de wereld verschillende overlegorganen waarbij landen en politici visies uitwisselen aan elkaar, maar op grote schaal is er nog steeds weinig overeenstemming tussen landen. Dit komt zichtbaar tot uiting als er gekeken wordt naar de recente pogingen om de milieuproblematiek op de wereldwijde politieke agenda te zetten. Diverse landen hebben alsnog het Kyoto-verdrag niet erkend of geratificeerd en recente milieutoppen zijn mislukt of op een dergelijke manier afgezwakt dat de maatregelen hun vooraf beoogde effect verliezen (Hiskes, 2009: 93-94). Zonder het aanwezig zijn van een consensus tussen landen, valt dan ook te verwachten dat economische groei vooral voor blijft gaan en er alsnog een wereldwijde '*race to the bottom*' zal plaatsvinden (Porter, 1999). De afwezigheid van een internationale autoriteit of een centrale overeenstemming dat er een noodzaak tot verandering is, zal ervoor zorgen dat intergenerationale rechtvaardigheid vooralsnog niet in de besluitvorming van de mens zal voortkomen.

Ook zal het inperken van de toekomstige populatie mogelijk voor problemen zorgen. Een kleinere toekomstige generatie, zoals deze door onder andere Barry en Parfit wordt beargumenteerd, kan voor velen een politiek probleem zijn. Hoewel een groeiend nageslacht mogelijk als een economische last kan worden beschouwd, is het niet erg reëel om aan te nemen dat maatschappijen dit wenselijk achten om in te voeren. Een grote vergrijzing van een samenleving kan namelijk het gevolg zijn. Indien er dan nog sprake is van de eerder beschreven *race to the bottom* onder landen is een oudere bevolking die minder kinderen (en toekomstige burgers) heeft namelijk een last. Ouderen kunnen immers te afhankelijk worden van de opbrengsten van de jongeren. Een land met een oudere bevolking zal daarom ook economisch minder aantrekkelijk zijn voor jongeren om in te werken.

Daarnaast kan ook de vraag worden gesteld of de liberale democratie wel een goed politiek systeem is om intergenerationale rechtvaardigheid toe te passen. De belangen van de toekomstige mensen kunnen immers nog niet door deze toekomstige mensen vertegenwoordigd worden, waardoor een korte termijn visie binnen de hedendaagse politiek het gevolg kan zijn. In combinatie met de eerder beschreven *race to the bottom* onder landen kan politieke druk op leiders ervoor zorgen dat landen

blijven vervallen in het behartigen van korte termijnbelangen. Persoonlijke belangen van de huidige generatie kunnen de boventoon gaan voeren, waardoor er voor toekomstige mensen niet de mogelijkheid is om een gelijke welvaartsniveau te krijgen. In een liberale democratie is het mogelijk dat het behartigen van het eigen belang boven de eerder gesteld morele plicht voor toekomstige generaties komt (Faber, 2003: 38-39).

Naast de gestelde praktische en politieke problemen, is er ook grote onzekerheid wat toekomstige generaties aan grondstoffen en mogelijkheden nodig hebben om een adequaat welvaartsniveau op te bouwen. Zo zorgen technologische veranderingen bijvoorbeeld voor een minder groot verbruik van grondstoffen en ruimte, waardoor een huidige samenleving meer van deze grondstoffen kan gebruiken dan een toekomstige samenleving, zonder dat dit grote schade veroorzaakt aan de kansen voor een adequaat welvaartsniveau van toekomstige generaties. Dit probleem van de onzekerheid van toekomstig gebruik van grondstoffen kan er mogelijk toe leiden dat maatregelen van intergenerationele rechtvaardigheid niet toereikend zullen zijn. Deze onzekerheid kan er dan op termijn voor zorgen dat er niet genoeg nadruk gelegd wordt op een goed te voeren beleid (Ekeli, 2004: 442).

De onzekerheid over het te volgen beleid valt ook op als het gaat om technologische innovaties. Zoals eerder gesteld zijn deze innovaties niet te voorspellen: revolutionaire veranderingen in het leefgedrag en de manier van leven van de mens in de toekomst zijn niet zeker. Dit heeft als gevolg dat nieuwe bronnen en nieuwe technologieën het leven van de mens alsnog kunnen veranderen. Eerdere auteurs stellen dat de mens altijd technologieën heeft gebruikt om problemen met schaarste aan te pakken. Hoewel er ook te stelen valt dat enkel bouwen op technologische vooruitgang niet voldoende is om de relatie tussen mens en aarde te verbeteren, kunnen technologische processen weldegelijke een rol spelen in een kleiner gebruik van grondstoffen door de mens (Ekeli, 2004: 421). Hoe groot deze rol is, blijft echter onduidelijk. Het eerder beschreven probleem dat de onduidelijkheid zorgt voor uitstel van beleid wordt daardoor ook gecombineerd met het probleem dat niet duidelijk is in welke mate verbeteringen en beleid in de toekomst een beoogd effect hebben. Het is namelijk niet duidelijk wat de uitvindingen in de nabije toekomst zijn.

Conclusie

Om de uiteindelijke onderzoeksvraag te beantwoorden, in welke mate er een gedragsverandering van de mens nodig is en welke theoretische en praktische problemen deze met zich meebrengt, valt een complex antwoord te geven. Op de eerste deelvraag valt te antwoorden dat er weldegelijk een basis is voor gedragsverandering van de mens. Dreigende temperatuurstijgingen, een verlies aan biodiversiteit, de uitputting van natuurlijke bronnen en een toename in wereldwijde vervuiling zijn slechts enkele problemen die de welvaart en het welzijn van toekomstige generaties kunnen aantasten. Technologische verbeteringen en het creëren van nieuwe energiebronnen zijn niet voldoende om de negatieve gevolgen voor toekomstige generaties te beperken.

De beantwoording van de tweede subvraag valt dan kort samen te vatten als verschillend: John Rawls gebruikt een utilitaristische visie waarin mensen van nu het leven van toekomstige generatie door ontwikkeling steeds meer verbeteren. De mogelijkheden die een generatie krijgt in de vorm van kennis en middelen zijn immers een erfenis van eerdere generaties die deze voordelen steeds meer hebben uitgebreid. Een generatie heeft dat ook de morele plicht om deze erfenis uit te bouwen totdat er stabiele, *just institutions*, zijn die de rechtvaardigheid en het behoud daarvan veilig kunnen bewaken in een samenleving.

Brian Barry gebruikt een zeer andere visie om intergenerationele rechtvaardigheid te verklaren. Zo stelt hij dat de mens steeds meer is gaan verbruiken aan natuurlijke bronnen en dat de mens een verplichting heeft om deze bronnen voor toekomstige generaties te geven: deze toekomstige mensen zijn immers ook mensen die het recht hebben op een minstens zo goed leven als de huidige generatie. In vergelijking met Rawls wordt dan ook een stuk meer de nadruk gelegd op de schade die menselijke generaties opleggen op de aarde. Barry richt zich dan ook meer op het behoud van het aardse ecosysteem, dan de ontwikkeling van de totale welvaart van de mens zoals Rawls dit doet.

De visie van Derek Parfit is een stuk grimmiger dan de visies van Rawls en Barry. Zo stelt Parfit dat de totale hoeveelheid middelen voor de totale groep mensen die ooit leeft beperkt is. De correcte wijze waarop deze bronnen voor geluk kunnen worden verdeeld is om te kijken naar de totale hoeveelheid mensen die wordt voorgebracht: een kleinere groep mensen kan ervoor zorgen dat er meer middelen per persoon zijn, waardoor het levensgeluk van elk individu hoger kan zijn. Parfit kan echter geen conclusie trekken welke bevolkingsgrootte aan te bevelen is voor een samenleving binnen de moreel gestelde grenzen en dit zorgt ervoor dat in combinatie met het non-identity probleem er geen geschikte theorie over intergenerationele rechtvaardigheid te trekken valt.

Op de derde deelvraag valt te antwoorden dat er zeker verschillende theoretische problemen met de bestaande visies op intergenerationele rechtvaardigheid zijn. De visie van Rawls is enkel gebaseerd op een situatie waarin de totale bevolking gelijk blijft, terwijl er ook relatief weinig rekening gehouden wordt met scenario's van schaarste. De theorie van Barry stelt dat een leefmilieu voor toekomstigen in een net zo goede staat moet zijn als deze dat nu is. De verkleining van de populatie die daarbij hoort en een vrijwillige afstand van consumptie kunnen echter als idealen worden gezien, maar een werkelijke maatschappelijke acceptatie daarvan is nog uit het zicht. Het non-identity probleem van Parfit stelt dat toekomstige individuen niet zeker zijn van hun bestaan. In dit scenario is het ook ondoenbaar om eenzelfde waarde te hechten aan de rechten van toekomstige individuen. Daarnaast kan er geen duidelijke visie worden gegeven op hoe een maatschappij er in grootte uit moet gaan zien en dit blijft een discussie waarin verschillende oogpunten verschillende waarden aan uitkomsten toekennen. De meeste auteurs erkennen wel dat er een morele plicht bestaat om de levensstandaard van toekomstigen niet aan te tasten, waardoor er wel een basis staat voor intergenerationele rechtvaardigheid. Indien de theoretische problemen met rechten van toekomstigen worden losgelaten, en bijvoorbeeld vervangen door een visie waarbij de nadruk wordt gelegd op een toekomstige gemeenschap, is er echter wel een rol voor intergenerationele rechtvaardigheid.

Ook komt in de vierde subvraag naar voren dat er nog verscheidene praktische bezwaren zijn om intergenerationele rechtvaardigheid toe te passen in de huidige wereld. Het afwezig zijn van een eerlijke welvaartsverdeling binnen een generatie zelf, zorgt er dan ook voor dat armeren, die niet hun basisbehoeften kunnen behoeftigen, niet gevraagd kan worden om hun gedrag aan te passen voor toekomstige generaties. Ook zorgen een continue stijging van de bevolking en de mogelijke dreiging van een democratisch gebrek aan solidariteit ervoor dat de mogelijk eerder besproken gevaren voor de generaties van de toekomst verergerd worden. Daarnaast is ook de onzekerheid voor de behoeften van de toekomst een van de redenen waarom er nog geen acties worden genomen voor het behoud van de mogelijkheden van de mensen van de toekomst. Ook de onzekerheid van technologische vooruitgang geeft problemen als het gaat om het vormen van maatregelen om de belangen van toekomstige generaties te behartigen.

Op de hoofdvraag, in welke mate er een gedragsverandering van de mens nodig is en welke theoretische en praktische problemen deze met zich meebrengt valt dan ook te antwoorden dat voordat enkele theoretische en praktische problemen worden opgelost, intergenerationele rechtvaardigheid nog niet toepasbaar is in het huidige denken van de mens. Het non-identity problem en enkele problemen met het verwerken van de morele plicht in een legislatieve vorm. Tot dat deze problemen worden opgelost, zal de morele plicht om voor toekomstige generaties te zorgen slechts

een morele plicht blijven: een rechtvaardige implicatie in het wereldsysteem is nu nog onmogelijk.
De noodzaak voor verandering wordt wel erkend,

Literatuur:

- Barry, B.M. (1977) "Justice Between Generations." in: *Law, Morality and Society: Essays in Honour of H.L.A. Hart*. Oxford: Oxford University Press
- Barry, B.M. (1999). "Sustainability and Intergenerational Justice" in: Dobson, Andrew (1999) *Fairness and Futurity : Essays on Environmental Sustainability and Social Justice*. Oxford: Oxford University Press.
- Beckerman, W. (2006) The impossibility of a theory of intergenerational justice. In: Tremmel, J.C. (ed) (2006) *The Handbook of intergenerational Justice*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing pp 53-71
- Cohen, J.E. (2003) 'Human Population: The Next Half Century.' In *Science* 302 (5648), pp 1172-1175
- De-Shalit, A. (1995) *Why Posterity Matters Environmental Policies and Future Generations*. London: Routledge.
- Dierksmeier, C (2006) John Rawls on the rights of future generations. In: Tremmel, J.C. (ed) (2006) *The Handbook of intergenerational Justice*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, p72- 85)
- Ekeli, K.S. (2004) 'Environmental Risks, Uncertainty and Intergenerational Ethics' in *Environmental Values* 13 (4), pp. 421-448
- Faber, D.R. (2003) 'Neo-Liberalism, Globalisation and the Struggle for Ecological Democracy: Linking Sustainability and Environmental Justice.' In: Agyeman, J. et al. (Eds) (2003) *Just Sustainabilities*. London: Earthscan Publications Ltd
- Gardiner, S. (2008) 'A perfect moral storm: Climate change, environmental ethics, and the problem of corruption.' In: Vanderheiden, S. (ed) (2008) *Political Theory and Global Climate Change*. Cambridge: The MIT Press , p 25-42
- Hiskes, R.P. (2009) *The Human Right to a Green Future*. New York: Cambridge University Press
- IPCC (2001) *Climate Change 2001: Synthesis Report. A Contribution of Working Groups I, II and III to the third assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge: New York
- Jacobs, R. & Jones, P.T. (2007) *Terra Incognita. Globalisatie, ecologie en rechtvaardige duurzaamheid*. Gent: Academia Press.
- Laslett, P. & Fishkin, J.S. (eds.), 1992, *Justice Between Age Groups and Generations*, New Haven and London: Yale University Press.
- Menanteau, P. & Finon, D. & Lamy, M. (2003) 'Prices versus Quantities: Choosing Policies for promoting the development of renewable energy.' In: *Energy Policy* 31, pp 799-812
- Ovasaka, T (2003) 'The failure of Development Aid.' In: *Cato Journal* 23 (2), pp 175-188
- Parfit, D (1984) *Reasons and Persons*. New York: Oxford University Press
- Porter, G. (1999) 'Trade Competition and Pollution Standards: "Race to the Bottom" or "Stuck at the Bottom" ' In: *The Journal of Environmental Development* 8 (2), pp 133-151
- Ponting, C. (1992) *Een Groene Geschiedenis van de Wereld*. Amsterdam:
- Rawls, J (1971) *A theory of Justice*. Cambridge: Harvard University Press
- Rawls, J. (1999) *The Law of Peoples* . Cambridge: Harvard University Press
- Rawls, J (2001) *Justice as Fairness: A Restatement*. Cambridge, Massachusetts: Belknap Press